

แนวทางการพัฒนากระบวนการโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาณราธิวาส

Guidelines of Developing the Process of Moral School 4+6 Model in
Educational Institutions under the Narathiwat Secondary
Educational Service Area Office

รอยาริ มาหะมะ^{1*} อะหะมัด ยีสุนทรัง¹

Royare Mahama^{1*} Ahmad Yeesunsong¹

(Received: Mar 26, 2025; Revised: Jun 15, 2026; Accepted: Jun 29, 2026)

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับ เปรียบเทียบ และศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาณราธิวาส โดยใช้การวิจัยเชิงสำรวจจากกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 350 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามมาตราส่วน ซึ่งมีค่า IOC ค่าเฉลี่ยระหว่าง 0.67 – 1.00 ได้ค่าความเชื่อมั่นที่ 0.92 วิเคราะห์ข้อมูลใช้ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ยเลขคณิต ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ด้วยรูปแบบอุปนัย (induction) แล้วนำเสนอในรูปความเรียง ผลการศึกษา พบว่า 1) ระดับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาณราธิวาสอยู่ในระดับมาก 2) ผลการเปรียบเทียบกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาณราธิวาส จำแนกตามขนาดสถานศึกษา โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 และจำแนกตามระยะเวลาเข้าร่วมโครงการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.01 และ 3) แนวทางการพัฒนากระบวนการโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาณราธิวาสนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในโรงเรียนคุณธรรมต้องตระหนักถึงคุณค่ากระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม เน้นการมีส่วนร่วม ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยเฉพาะผู้บริหารต้องเป็นแบบอย่างของผู้นำเชิงจริยธรรม และแรงบันดาลใจในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

¹ สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยฟาฏอนี.

¹ Department of Educational Administration, Fatoni University.

*Corresponding author / Email: Pg636115013@ftu.ac.th

คำสำคัญ: การพัฒนาคุณธรรม กระบวน 4+6 โมเดล โรงเรียนคุณธรรม ผู้นำเชิงจริยธรรม

ABSTRACT

This mixed-method research seeks to investigate, compare and study the guidelines for developing the moral school process 4+6 Model in schools within the Narathiwat Secondary Educational Service Area Office. The quantitative phase applies a survey design with 350 participants, gathering data through a rating-scale questionnaire. Instrument quality was assessed using Index of Item Objective Congruence (IOC) with a range of 0.67 to 1.00 and reliability coefficient of 0.92. Descriptive statistics in the form of frequency, percentage, mean, and standard deviation, along with inferential statistics by employing one-way ANOVA, were employed for data analysis. In qualitative phase, focus group discussions were carried out, and content analysis using inductive approach was used to analyze data, and results were explained narratively. The results indicate that 1) The overall implementation level of the 4+6 Model Moral School Development Process in educational institutions under the Narathiwat Secondary Educational Service Area Office was found to be high. 2) A comparison of the implementation levels across different school sizes revealed statistically significant differences at the 0.05 level. Additionally, differences based on the duration of participation in the Moral School Development Project were statistically significant at the 0.01 level. 3) For the effective implementation of the 4+6 Model Moral School Process, school administrators and stakeholders must acknowledge its significance, encourage participation, and prioritize student-centered approaches. Ethical leadership among administrators is essential, as they serve as role models and catalysts for the development of Moral Schools. In an effort to ensure maximum effectiveness of the 4+6 Model Moral School Process, school administrators and stakeholders must recognize its importance, promote active participation, and prioritize student-centered approaches. Moreover, ethical administration is critical as administrators are role models and significant drivers of Moral School development.

Keywords: *Moral development, 4+6 Model, Moral School Process, Ethical leadership*

บทนำ

ปัจจุบันโลกได้เข้าสู่ยุคระบบเศรษฐกิจและสังคมดิจิทัล (ศรีลีนทิพย์ สระสิทธิ์ และคณะ, 2566) แนวคิดของระบบเศรษฐกิจเสรีที่มุ่งแสวงหาผลกำไรและวัตถุนิยม ส่งผลให้สังคมไทยเกิดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ ต้องพึ่งพิงสังคมภายนอกสูง และระบบคุณค่าต่อการดำรงชีวิตการอยู่ร่วมกันอย่างปกติสุขใน

สังคมไทยถูกทำลาย ซึ่งได้ทำลายทุนธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนศักดิ์ศรีของมนุษย์ และทุนสังคมทั้งดงาม (สุริยจรัส เตชะตันมึนสกุล, 2558) ก่อเกิดความเหลื่อมล้ำทางสังคม การทุจริตในหน้าที่ การฉ้อราษฎร์บังหลวง การคดโกง และการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนตน ได้ส่งผลต่อการพึ่งตนเองของชุมชน ความเรียบง่าย กลับกลายเป็นความฟุ้งเฟ้อแบบสังคมวัตถุนิยม สถาบันครอบครัวที่มีความเป็นพี่น้องช่วยเหลือแบ่งปันกันได้ สูญหายไป มีแต่ชุมชนเปราะบางที่ไม่สามารถไว้วางใจกัน ก่อให้เกิดปัญหาสังคมตามมา ทั้งการทุจริตแรงงาน เด็ก ปัญหายาเสพติด และปัญหาสังคมอื่นๆ เช่น พฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรง พฤติกรรมทางเพศ เป็นต้น ทั้งนี้ เพราะสายธารแห่งข้อมูลข่าวสารที่ส่งผ่านสื่อดิจิทัลอย่างไร้ขอบเขต ได้ก่อให้เกิดพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ ถูกลอกเลียนแบบข้ามประเทศได้เพียงนิ้วสัมผัสจอโทรศัพท์มือถือ (ธนสาร บัลลังก์ปัทมา, 2563)

ปภัสวดี วีรภิตติ (2564) รัฐบาลได้ตระหนักและมีมาตรการรับมือกับกระแสการเปลี่ยนแปลงจึงได้กำหนดเป้าหมายการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยส่งเสริมและพัฒนาประชากรให้เป็นพลเมืองที่ดี มีคุณธรรม และความสามารถสูงขึ้น (กองยุทธศาสตร์, 2564) ได้กำหนดแนวทางส่งเสริมการพัฒนาทุนมนุษย์พัฒนากำลังคนให้มีสมรรถนะสูงสอดคล้องกับตลาดแรงงาน คู่กับการสร้างความตระหนักในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างมีจริยธรรม โดยมุ่งยกระดับคนไทยให้มีความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่จำเป็นในโลกยุคใหม่ แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579 ได้กำหนดวัตถุประสงค์ไว้เพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นพลเมืองดี พัฒนาสังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้และมีคุณธรรมจริยธรรม รู้รักสามัคคีและร่วมผนึกกำลังมุ่งสู่การพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน พัฒนาระบบและกระบวนการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพและประสิทธิภาพ และเพื่อนำประเทศไทยก้าวข้ามกับดักประเทศที่มีรายได้ปานกลางและความเหลื่อมล้ำภายในประเทศ ส่วนหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551ได้กำหนดให้สถานศึกษาจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ รักชาติศาสน์กษัตริย์ ซื่อสัตย์สุจริต มีวินัย ใฝ่เรียนรู้ อยู่อย่างพอเพียง มุ่งมั่นในการทำงาน รักความเป็นไทย และมีจิตสาธารณะ

จากแนวนโยบายเพื่อพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์คือต้องเป็นผู้มีความรู้คู่คุณธรรม สถานศึกษากับบทบาทความรู้คู่คุณธรรมนั้น อัล-ฆะมาซาลีย์ (พ.ศ.1601-1654) ปราชญ์ทางการศึกษาในอิสลามระบุว่าครูผู้สอนไม่ใช่แค่สอน แต่หมายถึงผู้เห็นแจ้งทำให้ผู้อื่นเห็นแจ้ง รู้จริงปฏิบัติได้จริง สามารถเป็นแบบอย่างได้ ปกป้องและคุ้มครองศิษย์ สามารถเปลี่ยนแปลงศิษย์ที่มีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ให้เป็นผู้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ คู่ควรแก่การยกย่องเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และได้รับความโปรดปรานจากอัลลอฮ์ (อิบรอฮีม ติฮา, 2551) ซึ่ง Dewey (1909) ผู้นำแนวคิดทางการศึกษาได้เขียนถึงหลักศีลธรรมในสถานศึกษาว่าสถานศึกษาเป็นสถาบันทางสังคมรับผิดชอบทางศีลธรรม มีหน้าที่ยกระดับคุณภาพชีวิตและเสริมคุณค่าของความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาวิชาการ พัฒนาคุณธรรมจริยธรรม และป้องกันภัยคุกคามในรูปแบบใหม่ จึงต้องเป็นทั้งโรงเรียนคุณภาพและโรงเรียนคุณธรรม (ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม, 2558) โรงเรียนคุณธรรมมีเป้าหมายเพื่อช่วยกันสร้างคนดีให้บ้านเมืองกำลังเผชิญกับความท้าทายด้านครอบครัวที่เปราะบาง ผู้เรียนขาดจริยธรรมในการใช้สื่อเทคโนโลยี จากการสังเกตของผู้วิจัยและศึกษาข้อมูลจากรายงานการประเมินตนเอง (SAR) พบว่านักเรียนยังมีพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ เช่น มาเรียนสาย หนีเรียน ไม่รับผิดชอบต่อการเรียน เป็นต้น ซึ่งเป็นภาพสะท้อนให้เห็นว่ารายละเอียดสำคัญในกระบวนการพัฒนา

โรงเรียนคุณธรรมที่สถานศึกษาดำเนินการมีความพร้อม ย่อหย่อน หรือขาดหายไป จนไม่บรรเจิดพอที่จะพัฒนาพฤติกรรมอันพึงประสงค์ของนักเรียนในโครงการโรงเรียนคุณธรรมได้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการโรงเรียนคุณธรรมในสถานศึกษาขึ้น เพื่อผู้เกี่ยวข้องได้แนวทางพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมในบริบทสังคมพหุวัฒนธรรม

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นราธิวาส
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นราธิวาส จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา และระยะเวลาเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรมที่ต่างกัน
3. เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นราธิวาส

ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดการปลูกฝังคุณธรรมจริยธรรมในอิสลาม

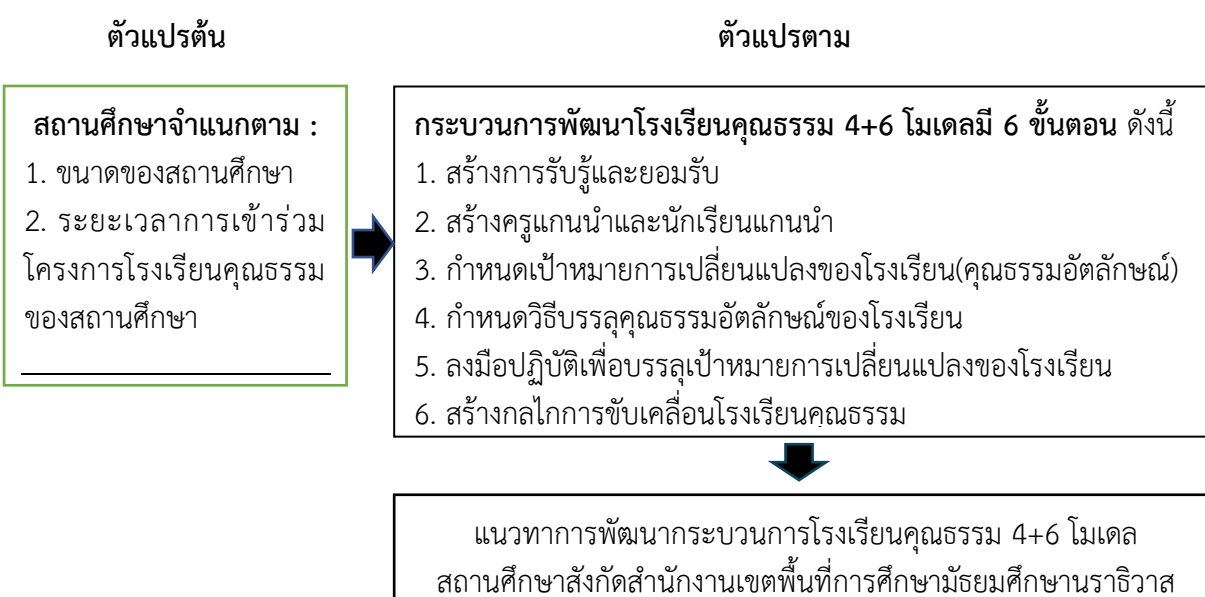
มนูศักดิ์ โต๊ะเถื่อน และนิเลาะ แวอุเซ็ง (2553) วิธีการปลูกฝังจริยธรรมตามกรอบแนวคิดอิสลาม ประกอบด้วย การเป็นแบบอย่างที่ดี การสร้างแรงจูงใจ การตักเตือน การนำเสนอประวัติศาสตร์อิสลาม การจัดกิจกรรมปลูกฝังอัครลางอย่างสม่ำเสมอ และการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี มีเป้าหมายหลักมุ่งพัฒนามนุษย์ให้สมบูรณ์ครอบคลุมทุกด้านของชีวิต อันประกอบด้วย ความเชื่อศรัทธา(อาากิตะฮฺ) ประกอบความดี (อิบาดะฮฺ) คุณธรรมจริยธรรม (อัครลาง) ทักษะทางสังคมเพื่ออยู่ร่วมกับผู้อื่น จิตใจและจิตวิญญาณ และร่างกายและสุขภาพ ความคิดสติปัญญา เพศวิถีอิสลาม ทักษะอาชีพ และทักษะทางเทคโนโลยีรู้เท่าทันสื่อ (ยุทธนา เกื้อกุล, 2566) ผู้ทำหน้าที่ปลูกฝังจริยธรรมเพื่อเป้าหมายดังกล่าว Al-Ghazali (2022) ชี้ว่าครูคือผู้ชี้ทาง (มูรชิด) ต้องรักและเมตตาศิษย์อย่างลูกตนเอง ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดี ไม่กักเก็บความรู้ และตักเตือนศิษย์อย่างกลยาณมิตร ซึ่งอิสมาอีล ลุดฟี จะปะกียา (2558) สรุปคุณลักษณะมุอัลลิม ร็อบบานียฺ ครูผู้อบรมพัฒนาผู้อื่นตามวิธีอิสลาม ต้องมีคุณลักษณะเดียวกับที่มีอยู่ในตัวนบีมุฮัมมัด 10 ประการ ดังนี้ 1) มีความเข้าใจ (พะฮัม) 2)การปฏิบัติตามความรู้ที่ได้มาจากวะหฺยู (อะมัล) 3) ความยำเกรง (ตักวา) 4) ความมีสัจจะ (ศิดก์) 5)มีความรับผิดชอบซื่อสัตย์เชื่อถือไว้วางใจได้(อามานะฮฺ) 6)การถ่ายทอดสารอิสลามแก่ผู้อื่น (ตบลิษ) 7)ไหวพริบและเฉลียวฉลาด (พะฏอนะฮฺ) 8)มีจรรยาบรรณทางงาม (อัครลาง) 9)อดทน (ศอบร์) และ10) มีความเมตตา (เราะฮฺมะฮฺ)

2. แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับจริยธรรม

Kohlberg ได้เสนอทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรม โดยเชื่อว่าการพัฒนาการทางจริยธรรมนั้น ต้องอาศัยการให้เหตุผลเชิงจริยธรรม ซึ่งได้แบ่งระดับจริยธรรมไว้ 3 ระดับ ในแต่ละระดับแบ่งการพัฒนาได้

ระดับละ 2 ชั้น คือ 1) ระดับก่อนกฎเกณฑ์ (Preconventional level) ประกอบด้วยขั้นที่ 1 การถูกลงโทษ และการเชื่อฟัง บุคคลจะยอมทำตามคำสั่งของผู้มีอำนาจเหนือตนโดยไม่มีเงื่อนไข เพื่อป้องกันไม่ให้ตัวเองถูกลงโทษ หรือเกิดประโยชน์กับตัวเองมากกว่า ขั้นที่ 2 ใช้หลักการแสวงหารางวัล บุคคลจะสนใจทำตามกฎข้อบังคับ เพื่อประโยชน์หรือความพอใจของตนเอง เด็กจะเน้นความสำคัญของการได้รับรางวัล และคำชมเชย 2)ระดับตามกฎเกณฑ์(Conventional level) มีขั้นที่ 3 ความคาดหวังและการยอมรับในสังคม บุคคลจะให้ความสำคัญกับกลุ่มเพื่อนมากจะทำทุกอย่างเพื่อให้เพื่อนยอมรับ โดยส่วนใหญ่จะทำตามในสิ่งที่ตนตัดสินว่าคนอื่นจะเห็นด้วยหรือยอมรับเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของกลุ่มเพื่อน และขั้นที่ 4 กฎและระเบียบ บุคคลจะใช้หลักทำตามหน้าที่ รู้หน้าที่ของตนเอง เข้าใจกฎระเบียบสังคมมากขึ้น ส่งผลให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่ขัดต่อกฎเกณฑ์สังคมและ 3)ระดับเหนือเกณฑ์(Post conventional level)ขั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรือทำตามคำมั่นสัญญา บุคคลจะใช้หลักการเคารพในเหตุผลของตนเอง การตัดสินใจของตนเอง และการทำตามคำมั่นสัญญา เพื่อไม่ให้ผู้อื่นมองว่าเป็นคนขาดเหตุผล บุคคลจะเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าส่วนตัว และขั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล พบในผู้ใหญ่หรือบุคคลที่มีจริยธรรมขั้นสูง ซึ่งยึดตามหลักสากลของผู้เจริญแล้ว โดยคำนึงความถูกต้องยุติธรรม ละอายใจกระทำชั่วและกลัวบาป (สัญลักษณ์ราชิว และคณะ, 2563) ดวงเดือน พันธุมนาวัน เจ้าของทฤษฎีต้นไม้อจริยธรรมได้แสดงสาเหตุทางจิตใจที่สำคัญของพฤติกรรมที่น่าปรารถนาของคนไทย ต้นไม้อจริยธรรมแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ 1) ส่วนรากต้นไม้อจริยธรรม เป็นจิตลักษณะที่สำคัญ 3 ประการ ได้แก่ สติปัญญา ประสบการณ์ทางสังคม และสุขภาพจิต 2) ส่วนลำต้น เป็นจิตลักษณะ 5 ประการคือแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ ลักษณะมุ่งอนาคตควบคุมตน ความเชื่ออำนาจแห่งตน เหตุผลเชิงจริยธรรม และทัศนคติ ค่านิยมและคุณธรรม 3) ส่วนดอกและผล แสดงพฤติกรรมที่น่าปรารถนาของคนดี เก่ง มีความสุข (สิริพร บุญพา และคณะ, 2563)

กรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้แบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) มีวิธีการศึกษา ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ

1.1 การกำหนดกลุ่มประชากร

ประชากรการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐานของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ที่เข้าร่วมโครงการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมกับมูลนิธิยุวพัฒน์ในปีการศึกษา 2566 จำนวน 6 แห่ง จำนวน 5,320 คน

1.2 การกำหนดกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้เก็บข้อมูลวิจัยในครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู นักเรียน และกรรมการสถานศึกษาของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผู้วิจัยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางเทียบหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ Krejcie and Morgan (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) และการสุ่มตัวอย่างแบบง่าย (Simple random Sampling) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 350 คน

1.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย เป็นแบบสอบถาม (Questionnaire) แบ่งออกเป็น 3 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี และตอนที่ 3 ข้อคำถามปลายเปิดแสดงความคิดเห็น มีค่าดัชนี IOC มากกว่า 0.67 แล้วนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง แล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับโรงเรียนคุณธรรมที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน แล้วมาตรวจให้คะแนนและหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถามทั้งฉบับ โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha coefficient) ของครอนบาค (Cronbach, 1990 อ้างอิงใน พงษ์รัตน์ ทวีรัตน์, 2540) ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.92

1.4 การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามตามลำดับขั้นตอน ดังนี้ ขอหนังสือขออนุญาตเก็บข้อมูลเพื่อการวิจัยจากคณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยฟาฏอนี เพื่อขอความอนุเคราะห์และความร่วมมือในการเก็บข้อมูลวิจัยใช้แบบสอบถามไปเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานีทั้ง 6 แห่งด้วยตนเอง ตรวจสอบความสมบูรณ์ของแบบสอบถามดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป แล้วนำข้อมูลที่ได้มาสรุปผลการวิจัย

1.5 การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1.5.1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์โดยใช้ความถี่และค่าร้อยละ แล้วนำเสนอในรูปแบบตาราง พร้อมกับคำบรรยายประกอบ

1.5.2 ระดับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี วิเคราะห์ข้อมูล โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

1.5.3. วิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกขนาดของสถานศึกษาและ

ระยะเวลาเข้าร่วมโครงการฯ โดยใช้การเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างตัวแปร 2 ตัวที่เป็นอิสระต่อกัน และความแตกต่างระหว่างตัวแปรมากกว่า 2 ตัวด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One – way ANOVA) เมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทำการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยเป็นรายคู่โดยวิธีของเชฟเฟ (Scheffe) หรือใช้วิธีการเปรียบเทียบพหุคูณ (Multiple Comparison) ในกรณีที่มีความแปรปรวนแต่ละกลุ่มไม่เท่ากัน (คู่ที่ต่างกัน) โดยใช้ค่าสถิติ LSD (Fisher's Least Significant Difference) (ปริญา สิริอิตตะกุล, 2555)

1.5.4. ข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนากระบวนการโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นราธิวาส วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาความถี่ (Frequency)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ

การศึกษาแนวทางการพัฒนากระบวนการโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นราธิวาส มีดังนี้

2.1 กลุ่มเป้าหมายการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูแกนนำ กรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และผู้ทรงคุณวุฒิ/อาจารย์มหาวิทยาลัย โดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในการสนทนากลุ่ม ประกอบด้วย นิเทศอาสาสถาบันพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 1 คน ผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนคุณธรรม 4 คน ครูแกนนำ 1 คน กรรมการสถานศึกษา 1 คน และผู้ทรงคุณวุฒิอาจารย์มหาวิทยาลัยจำนวน 1 คน รวมจำนวน 8 คน

2.2 วิธีการการสนทนากลุ่ม (focus group interview) มีดังนี้ ผู้วิจัยแนะนำตัว ขออนุญาตบันทึกเสียง และนำเสนอหัวข้อวิทยานิพนธ์ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ผลการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปผลการวิจัย พร้อมขอรายการค่าเฉลี่ยต่ำในแต่ละด้าน โดยผู้วิจัยเป็นผู้ควบคุมการสนทนากลุ่ม เปิดประเด็นขอความคิดเห็นข้อเสนอแนะจากผู้ทรงคุณวุฒิทุกคนทุกด้านแนวทางการพัฒนากระบวนการโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาฯ จิงยุติการสนทนากลุ่ม ถอดความจากเทปบันทึกเสียง หาคำหลัก(keyword) วิเคราะห์ข้อมูลโดยวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content analysis) ด้วยรูปแบบอุปนัย (induction) แล้วนำเสนอในรูปแบบความเรียง

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม จำแนกตามเพศ ตำแหน่ง ขนาดของสถานศึกษา และระยะเวลาเข้าร่วมโครงการฯ พบว่าผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นราธิวาส จำนวน 350 คน เพศหญิงจำนวน 213 คน คิดเป็นร้อยละ 60.86 เป็นผู้ที่ตำแหน่งนักเรียนแกนนำจำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 58.00 เป็นผู้ที่ปฏิบัติอยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดกลางจำนวน 196 คน คิดเป็นร้อยละ 56.00 และเป็นผู้ปฏิบัติอยู่ในสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการฯ น้อยกว่า 3 ปี จำนวน 188 คน คิดเป็นร้อยละ 53.71

2. ผลการศึกษาระดับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นราธิวาส พบว่าโดยภาพรวมและรายด้านอยู่ในระดับมาก

เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน(คุณธรรมอัตลักษณ์) ($\bar{X} = 4.23$, S.D.=.702) รองลงมาด้านการกำหนดวิธีบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน ($\bar{X} = 4.17$, S.D.=.630) และด้านสร้างการรับรู้และการยอมรับ ($\bar{X} = 4.17$, S.D.=.672) ตามลำดับ

3. ผลการเปรียบเทียบกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นราธิวาส โดยรวมและรายด้านแตกต่างกัน

3.1 กระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นราธิวาส จำแนกตามขนาดของสถานศึกษา โดยรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ.05 เมื่อเปรียบเทียบในกลุ่มขนาดสถานศึกษาต่างๆเป็นรายคู่ด้วยสถิติทดสอบ LSD พบว่าสถานศึกษาขนาดใหญ่มีการสร้างการรับรู้และยอมรับสูงกว่าสถานศึกษามีขนาดกลางและขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05

3.2 ระดับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นราธิวาส จำแนกตามระยะเวลาเข้าร่วมโครงการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมในภาพรวม พบว่ามีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เมื่อเปรียบเทียบระดับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลด้วยสถิติทดสอบ LSD ของสถานศึกษาที่มีระยะเวลาการเข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม 6 ปีขึ้นไปสูงกว่าสถานศึกษาเข้าร่วมโครงการระยะเวลากว่า 3 ปีอย่างมีนัยทางสถิติที่.01 และระดับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมของสถานศึกษาที่มีระยะเวลาการเข้าร่วมโครงการ 6 ปีขึ้นไป สูงกว่าสถานศึกษาที่มีระยะเวลาเข้าร่วมโครงการ 3-5 ปี อย่างมีนัยทางสถิติที่ .05

4. ผลการวิเคราะห์การประมวลข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นราธิวาส ผู้วิจัยได้แจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ สรุปตามลำดับความถี่มากที่สุดในแต่ละด้านได้ดังนี้ ด้านสร้างการรับรู้และยอมรับ พบว่าสถานศึกษาต้องมีวิธีการสร้างการรับรู้ที่หลากหลายทั้งที่เป็นทางการและไม่ทางการ ใช้สื่อโซเชียลเพื่อประชาสัมพันธ์กลุ่มเป้าหมาย ด้านสร้างครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ พบว่าผู้บริหารสถานศึกษาพิจารณาคัดเลือกครูที่มีบุคลิกดี ผู้มีคุณธรรมจริยธรรมดีงาม สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ครูและนักเรียนเป็นครูแกนนำ ด้านกำหนดเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน(คุณธรรมอัตลักษณ์) พบว่าสถานศึกษาจัดประชุมนักเรียนทุกคนทุกระดับทั้งสถานศึกษาเพื่อค้นหาปัญหาที่ต้องการแก้หรือค่านิยมอันพึงประสงค์ที่ต้องการสร้างให้เกิดหรือมีในตัวตน ด้านกำหนดวิธีการบรรลุเป้าหมายคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน พบว่าผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนตระหนักถึงการเป็นแบบอย่างที่ดีของกันและกัน ด้านลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง(คุณธรรมอัตลักษณ์) พบว่ามีการน้อมนำหลักการทรงงาน หรือหลักธรรมของศาสนาใช้ในการทำงาน เพื่อเป็นหลักคิดการปฏิบัติงานอย่างมีขั้นตอนประหยัด เกิดประโยชน์สูงสุด รู้รักสามัคคี สนุกและมีความสุข และด้านสร้างกลไกขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม พบว่าสถานศึกษาได้กำหนดให้การพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมเป็นนโยบายของสถานศึกษา มีแผนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม และมีการแต่งตั้งคณะกรรมการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

5. ผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ ผ่านกระบวนการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) สรุปได้ดังนี้

5.1. ด้านสร้างการรับรู้และยอมรับ ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต้องรับรู้ถึงความสำคัญการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียนในสถานศึกษา โดยใช้หลักการ 4 ประการและกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม ผ่านการประชุมหารือหรืออบรม เพราะการรับรู้ นำไปสู่การยอมรับ ตระหนักและสู่การปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง สถานศึกษาสามารถใช้วิธีการสร้างการรับรู้ทั้งแบบทางการและไม่ทางการ เช่น ใช้สื่อโซเชียลต่างๆ ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ สถานศึกษาต้องอดทนรอพิสูจน์ความสำเร็จและผลการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักเรียน จึงเกิดการยอมรับจากสังคม ผู้บริหารสถานศึกษาเองมีบทบาทสำคัญในการเป็นแบบอย่างที่ดีและสร้างแรงบันดาลใจในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

5.2 ด้านการสร้างครูและนักเรียนแกนนำเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเป็นสิ่งสำคัญ ผู้บริหารต้องพิจารณาคัดเลือกหัวหน้าผู้รับผิดชอบงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมเป็นผู้ที่ได้รับความนับถือและมีอิทธิพลต่อองค์กร ส่วนครูและนักเรียนแกนนำต้องเป็นผู้ที่มีภาวะผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์ดีและเป็นแบบอย่างได้ สถานศึกษาต้องจัดอบรมให้เข้าใจถึงหลักการและขั้นตอนกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม มีแผนการพัฒนาแกนนำ ศึกษาดูงาน แลกเปลี่ยนเรียนรู้ แสดงผลงานสู่ชุมชนและสังคม เพื่อสร้างความภาคภูมิใจและเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารเองต้องเป็นผู้มีคุณธรรมและมีบุคลิกภาพที่ดี สร้างขวัญกำลังใจและนิเทศติดตามแบบกัลยาณมิตร

5.3 ด้านการกำหนดเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน (คุณธรรมอัตลักษณ์) ควรเริ่มจากการเปิดโอกาสให้นักเรียน ครู และผู้บริหารร่วมกันวิเคราะห์สภาพแวดล้อมของโรงเรียน เพื่อระบุพฤติกรรมที่ต้องการแก้ไขและคุณธรรมที่อยากส่งเสริมเป็นค่านิยมที่ดีงาม โดยเน้นการมีส่วนร่วมนักเรียนในลักษณะล่างขึ้นบน ผู้บริหาร ครูแกนนำ และนักเรียนทุกห้องและทุกระดับชั้นร่วมกันวิเคราะห์ ยึดผลการวิเคราะห์ของนักเรียนเป็นสำคัญใช้เพื่อกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ของนักเรียน ครู และผู้บริหาร แล้วสรุปเป็นคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนและกำหนดเป้าหมายการเปลี่ยนแปลง ซึ่งรวมถึงพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกของนักเรียน ครู ผู้บริหาร และผู้ปกครอง สุดท้ายสถานศึกษาต้องประกาศตารางคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียนให้ทุกคนทราบและต้องปฏิบัติตามว่าจะบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้อย่างยั่งยืน จึงเพิ่มคุณธรรมใหม่ให้พัฒนาต่อไป

5.4 ด้านการบรรลุคุณธรรมอัตลักษณ์ของโรงเรียน เริ่มต้นจากผู้บริหาร ครู และนักเรียนตระหนักถึงการเป็นแบบอย่างที่ดี ใช้โครงการคุณธรรมเป็นเครื่องมือหลักในการพัฒนาทักษะการคิดและทักษะชีวิต การส่งเสริมให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการคิดและปฏิบัติโครงการคุณธรรมจะนำไปสู่การบรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ การสร้างสิ่งแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ปรับปรุงภูมิทัศน์ สร้างบรรยากาศทางจิตใจที่มีความรักและเมตตา สร้างความสัมพันธ์ที่ดีครู นักเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน และสังคมเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณธรรม ยกย่องและชื่นชมผู้ที่เป็นแบบอย่างที่ดี และบูรณาการคุณธรรมในการเรียนรู้และทุกกิจกรรมที่จัดในสถานศึกษา

5.5 ด้านการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน (คุณธรรมอัตลักษณ์) ต้องนำหลักการทรงงานของรัชกาลที่ 9 และหลักธรรมของศาสนามาใช้ในการทำงาน สถานศึกษานำหลักการมาใช้อย่างจริงจัง คือทำทั้งโรงเรียน ทำจากล่างขึ้นบน ทำอย่างมีส่วนร่วม และทำอย่างต่อเนื่อง กำหนดงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมในแผนพัฒนาโรงเรียนและแผนปฏิบัติการประจำปีจะช่วยให้ทุกคนรับรู้และร่วมมือกันปฏิบัติให้สำเร็จ ลงมือปฏิบัติโครงการคุณธรรม บูรณาการสร้างเสริมคุณธรรมในชั้นเรียนและกิจกรรมต่างๆ เป็นแบบอย่างที่ดีซึ่งกันและกัน และจัดบรรยากาศที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรมเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากนี้ สถานศึกษาประกาศเจตนารมณ์ให้ทุกภาคส่วนร่วมกันพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมตามบทบาทที่ได้รับมอบหมายอย่างมีความรับผิดชอบ สร้างสรรค์และมีความสุข

5.6 ด้านการสร้างกลไกการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรมนั้น สถานศึกษาได้กำหนดให้เป็นนโยบาย มีแผนพัฒนา แต่งตั้งคณะกรรมการ แสวงหาเครือข่ายความร่วมมือ ส่งเสริมสนับสนุนการปฏิบัติงานโดยแต่งตั้งผู้รับผิดชอบ จัดสรรงบประมาณ เสริมแรงเชิงบวก นิเทศภายใน ใช้การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประเมินผล ถอดบทเรียน และรวบรวมผลงานเป็นวิธีปฏิบัติที่เป็นเลิศ

อภิปรายผล

ผลการวิจัยแนวทางการพัฒนากระบวนการโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี ผู้วิจัยได้นำประเด็นสำคัญที่พบมาอภิปรายผลดังนี้

1. ระดับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้เนื่องจากสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรมตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน “ความรู้คู่คุณธรรม” นักเรียนมีความรู้ทางวิชาการควบคู่กับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขสองประการตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สถานศึกษาต้องสร้างนักเรียนให้เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข ผู้บริหารมีคุณธรรมและใช้หลักศาสนาในการดำเนินชีวิต อีกทั้งได้รับการนิเทศติดตามอย่างใกล้ชิดจากนิเทศอาสาศาสนาพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวพัฒน์ ภาคเรียนละ 1-2 ครั้ง ทำให้ประสบผลสำเร็จระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ ศิริธานี ฤทธิเดช และกานต์ เนตรกลาง (2565) ผลการพัฒนาการดำเนินงานตามแนวทางการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 4 โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ซึ่งสอดคล้องกับ โนโรยดา มามะ และคณะ (2561) ผลศึกษาแนวทางการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมในโครงการกองทุนการศึกษา รุ่นที่ 3 (ภาคใต้) ภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน การนิเทศอาสาดูตามโรงเรียนมีระดับการดำเนินงานสูงกว่าด้านอื่น แต่ด้านการลงมือปฏิบัติของโรงเรียนมีระดับการดำเนินงานต่ำที่สุด

2. ผลการเปรียบเทียบระดับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี พบว่า

2.1 ระดับกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามขนาดสถานศึกษาที่ต่างกัน มีกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลในภาพรวมไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ .05 แต่เมื่อเปรียบเทียบการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกันเป็นรายคู่ด้วยสถิติทดสอบ LSD พบว่าสถานศึกษาขนาดใหญ่ สร้างการรับรู้และยอมรับสูงกว่าสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็กอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 ทั้งนี้ผู้บริหาร ครู นักเรียนและกรรมการสถานศึกษาต่างรับรู้และยอมรับความสำคัญการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม สถานศึกษาขนาดใหญ่มีความพร้อมด้านบุคลากร งบประมาณ และโครงสร้างพื้นฐานดีกว่า ส่งผลสำเร็จเป็นรูปธรรม นักเรียนมีพฤติกรรมอันพึงประสงค์เพิ่มขึ้นพฤติกรรมไม่พึงประสงค์ลดลง ซึ่งสอดคล้องกับภัทรพล สำเภา และพรณี ผุดเกตุ (2565) เปรียบเทียบการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษาและครูที่อยู่ในสถานศึกษาที่มีขนาดต่างกัน มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่ขัดกับณัฐพงษ์ บัวเพ็ญ และอำนาจ ทองโปรง (2565) ผลการเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสกลนคร จำแนกตามขนาดสถานศึกษาต่างกัน ความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมฯ ทั้งในภาพรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน เช่นเดียวกับสมิตา วันเย็น (2566) เปรียบเทียบคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาตามเจตคติของครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2 ผู้บริหารที่มีขนาดสถานศึกษาต่างก็มีคุณธรรมในการบริหารสถานศึกษาในภาพรวมไม่แตกต่างกัน

2.2 เปรียบเทียบกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี จำแนกตามระยะเวลาเข้าร่วมโครงการฯ โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ทั้งนี้เนื่องจากสถานศึกษาที่เข้าร่วมโครงการโรงเรียนคุณธรรม 6 ปีขึ้นไปย่อมมีพัฒนาการดีกว่า มีประสบการณ์รู้ปัญหาและแนวทางการแก้ปัญหาดีกว่า และมีจัดการองค์ความรู้ (Knowledge Management) การดำเนินการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมเป็นระบบที่ส่งผลต่อการรับรู้และยอมรับ ซึ่งสอดคล้องกับภุชญา นันทเพ็ชร และ เบญจพร แก้วบุญทอง (2560) ศึกษาการเปรียบเทียบการมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดจันทบุรีในการป้องกันการคอร์รัปชัน พบว่า ประชาชนที่มีระยะเวลานานอาศัยในชุมชนมีการรับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการคอร์รัปชันต่างกัน และมีส่วนร่วมในการป้องกันการคอร์รัปชันแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. แนวทางการพัฒนากระบวนการโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดลของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาปทุมธานี

3.1 การสร้างการรับรู้และยอมรับ เป็นขั้นตอนสำคัญยิ่ง เปรียบเสมือนติดกระดุมเม็ดแรกให้ถูกต้องจะทำให้ขั้นตอนกระบวนการต่อไปมีประสิทธิภาพ ผู้บริหารสถานศึกษาควรประชุมชี้แจง สื่อสารกับบุคลากรภายในและนอกสถานศึกษาด้วยวิธีการหลากหลายเพื่อให้เกิดการรับรู้ ตระหนักและลงมือปฏิบัติจนเกิดผลลัพธ์เป็นที่ยอมรับของสังคม สถานศึกษาอาจจัดกิจกรรมคุณธรรมสู่ชุมชน ให้ชุมชนร่วมประเมิน

กิจกรรมนิทรรศการตลาดนัดโครงการคุณธรรม เพื่อเผยแพร่ผลการดำเนินงานโรงเรียนคุณธรรมให้สังคมรับรู้และยอมรับ

3.2 การสร้างครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ ผู้บริหารสร้างทีมนำ จากทีมวิชาการ หัวหน้าฝ่าย หรือครูผู้ทรงอิทธิพลทางความคิดขององค์กร ครูแกนนำไม่ควรเจาะจงกลุ่มสาระใดเฉพาะ เป็นผู้มีภาวะผู้นำ มีความเป็นประชาธิปไตย ผู้มีทัศนคติที่เป็นบวก ยืดหยุ่น ควรพัฒนาครูให้เป็นแบบอย่างผู้มีคุณธรรมจริยธรรมที่ดีงาม นักเรียนแกนนำควรเป็นผู้มีภาวะผู้นำ จากสถานักเรียน หัวหน้าห้องเรียนทุกระดับชั้น เป็นเด็กรักดี มีใจรักในคุณธรรม เป็นแบบอย่างได้ สถานศึกษาจัดอบรมครูแกนนำการทำโครงการคุณธรรมศึกษาดูงานโรงเรียนคุณธรรม จัดค่ายเยาวชนแกนนำจิตอาสาสำหรับพัฒนานักเรียนแกนนำ

3.3 การกำหนดเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน (คุณธรรมอัตลักษณ์) นักเรียน ครู และผู้บริหารต้องมีส่วนร่วมกำหนดเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงของสถานศึกษา โดยร่วมวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษา พิจารณามีอะไรที่ต้องแก้ไขหรือคุณธรรมใดจะส่งเสริมพัฒนาให้ดีขึ้น โดยต้องยึดความเห็นนักเรียนเป็นสำคัญ กำหนดพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกของคุณธรรมเป้าหมายของนักเรียน ครู และผู้บริหาร โดยใช้การระดมความคิดวิเคราะห์ (SWOT) แล้วทำตารางพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกและคุณธรรมเป้าหมายของนักเรียน ครู และผู้บริหาร แล้วประกาศให้ทุกคนทั้งโรงเรียนทราบและร่วมปฏิบัติให้บรรลุเป้าหมาย

3.4 วิธีบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน (คุณธรรมอัตลักษณ์) วิธีการให้บรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน 1) สร้างบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม โดยเฉพาะบรรยากาศทางจิตใจที่เต็มไปด้วยความรักความเมตตา เป็นกันเองระหว่างครูกับนักเรียน มีอัธยาศัยดี ยิ้มแย้มแจ่มใสและทักทายกันด้วยความเคารพจะมีอิทธิพลกว่าบรรยากาศทางกายภาพ 2) การเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้บริหาร ครู นักเรียนและครอบครัว “แบบอย่างที่ดีมีค่ามากกว่าคำสอน” 3) บูรณาการคุณธรรมในกิจกรรมการเรียนรู้และกิจกรรมต่างๆของสถานศึกษา และ 4) ใช้โครงการคุณธรรมเป็นเครื่องมือปฏิบัติการพัฒนาคุณธรรม

3.5 การลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน (คุณธรรมอัตลักษณ์) หัวใจสำคัญของการลงมือปฏิบัติ คือการเชื่อมโยงกับพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกที่ได้กำหนดไว้ การลงมือปฏิบัติโครงการของนักเรียน ครู และผู้บริหาร หรือแม้แต่กิจกรรมความดีต่างๆในสถานศึกษา จะต้องสอดคล้องกับพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกที่ได้กำหนดไว้ สถานศึกษาส่วนใหญ่มักจะละเลยการเชื่อมโยงการปฏิบัติกับพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกที่ได้ ประกาศไว้ ทำให้การดำเนินงานไม่บรรลุเป้าหมาย

3.6 การสร้างกลไกการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม สถานศึกษาต้องมีการวางแผน กำหนดแผนปฏิบัติการ ปฏิทินประจำปี ตั้งคณะกรรมการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม ใช้บุคคลทั้งในและนอกสถานศึกษา มีส่วนร่วมพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม สร้างแรงจูงใจและเสริมแรงในรูปแบบต่างๆ ใช้ทีมชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC) ให้ครอบครัวหรือชุมชนร่วมนิเทศ ติดตาม ประเมินผลเป็นระยะๆ จัดแหล่งเรียนรู้เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และถ่ายทอดองค์ความรู้แก่ผู้สนใจ ร่วมถอดบทเรียนเพื่อนำมุมมองข้อคิดต่างๆมาปฏิบัติและประชาสัมพันธ์ผลการดำเนินโครงการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมให้สังคมเชื่อและยอมรับ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ด้านการสร้างการรับรู้และยอมรับ สถานศึกษาควรมีการสร้างการรับรู้ความเข้าใจให้ครูใหม่ นักเรียนใหม่และผู้ปกครองถึงความจำเป็นของหลักการและกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมผ่านประชุม อบรมหรือประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางต่างๆ ให้รับรู้ ตระหนักและลงมือปฏิบัติ เมื่อปฏิบัติจะเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม

1.2 ด้านการสร้างครูแกนนำและนักเรียนแกนนำ ผู้เป็นหัวหน้างานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมควรเป็นหัวหน้าฝ่ายวิชาการ หรือผู้ที่ได้รับความเคารพนับถือ หรือเป็นผู้มีอิทธิพลต่อองค์กร ครูแกนนำต้องมาจากตัวแทนทุกกลุ่มสาระการเรียนรู้ นักเรียนแกนนำต้องมาจากตัวแทนทุกห้องเรียนทุกระดับ เพื่อรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมกัน

1.3 ด้านการกำหนดเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน(คุณธรรมอัตลักษณ์) สถานศึกษาให้นักเรียนร่วมกันเสนอและกำหนดปัญหาที่ต้องการแก้ไข คุณธรรมที่ต้องพัฒนา โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ นักเรียน ครูและผู้บริหารร่วมวิเคราะห์พฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกและกำหนดคุณธรรมอัตลักษณ์ และประกาศตารางให้ทุกคนปฏิบัติ

1.4 ด้านวิธีบรรลุมเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน(คุณธรรมอัตลักษณ์) สภาพแวดล้อมต้องสะอาดเรียบร้อย โดยเฉพาะสะอาดภายในจิตใจ ครูมีรักเมตตาและไร้ซึ่งอคติ ทุกคนเป็นแบบอย่างที่ดี ผู้บริหารต้องเป็นผู้นำเชิงจริยธรรม มีบูรณาการคุณธรรมใน 360 องศาและพัฒนาคุณธรรมโดยลงมือปฏิบัติโครงการคุณธรรม

1.5 ด้านการลงมือปฏิบัติเพื่อบรรลุมเป้าหมายการเปลี่ยนแปลงของโรงเรียน(คุณธรรมอัตลักษณ์) นักเรียน ครูและผู้บริหารลงมือปฏิบัติโครงการคุณธรรม โดยยึดคุณธรรมเป้าหมายเป็นหลัก ครูที่ปรึกษาร่วมลงมือปฏิบัติโครงการ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินโครงการอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง พร้อมสังเกตพฤติกรรมบ่งชี้เชิงบวกที่แสดงถึงคุณธรรมเป้าหมายได้พัฒนาเพิ่มขึ้น หากไม่พัฒนา ต้องจัดกิจกรรมเสริมเพื่อให้บรรลุคุณธรรมเป้าหมาย

1.6 ด้านการสร้างกลไกการขับเคลื่อนโรงเรียนคุณธรรม ผู้บริหารเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม วางแผนงาน กำหนดแผนปฏิบัติการประจำปี พัฒนาครูและนักเรียนแกนนำ เสริมแรง นิเทศติดตามเป็นระยะๆ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่ายโรงเรียนคุณธรรม เครือข่ายครอบครัวคุณธรรม ถอดบทเรียน ประเมินและประชาสัมพันธ์ผลงาน เช่นจัดมหกรรมโรงเรียนคุณธรรมระดับเขตพื้นที่การศึกษา

2. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาเจาะจงกลุ่มประชากรและกลุ่มตัวอย่างเฉพาะเท่านั้น เช่นผู้บริหาร ครูแกนนำ เป็นต้น ในการขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมของสถานศึกษาทุกสังกัดเพื่อให้ได้ข้อสังเกตที่หลากหลายยิ่งขึ้น

2.2 ศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพเฉพาะสถานศึกษาที่ประสบผลสำเร็จเป็นรูปธรรมในการดำเนินงานพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิงฉบับภาษาไทย

- กองยุทธศาสตร์. (2564). *ร่างแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13*. https://strategy.kku.ac.th/docs/go.th/files/com_news_
- กฤษฎา นันทเพ็ชร, และเบญจพร แก้วบุญทอง. (2560). *การมีส่วนร่วมของประชาชนจังหวัดจันทบุรีในการป้องกันการคอร์รัปชัน ศึกษาเฉพาะกรณีประชาชน* [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ณัฐพงษ์ บัวเพ็ญ และอานวย ทองโปรง. (2565). ศึกษาความคิดเห็นของครูเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครนายก. *วารสารปรัชญาคุษุภักดีบัณฑิตทางสังคมศาสตร์*, 1(3), 15-26.
- ธนสาร บัลลังก์ปัทมา และสถาพร ชันโต. (2563). รูปแบบการบริหารงานโรงเรียนคุณธรรมของผู้บริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา. *สารวาร มจร บาลีศึกษาศาสตร์*, 6(2), 56-70.
- ธัญลักษณ์ ราชิว, ศศิเทพ ปิติพรเทพิน, บุญเสถียร บุญสูง, และสุรเดช ศรีทา. (2563, 27 มีนาคม). *การพัฒนาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โดยจัดการเรียนรู้โดยใช้ประเด็นทางสังคมที่เกี่ยวข้องกับวิทยาศาสตร์เป็นฐาน* [เอกสารนำเสนอ]. การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัยระดับบัณฑิตศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ 21. มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- โนรอาายดา มามะ, วุฒิชัย เนียมเทศ, และเอกรินทร์ สังข์ทอง. (2562). การดำเนินงานตามกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรมจริยธรรมในโครงการกองทุนการศึกษา รุ่นที่ 3 (ภาคใต้). *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี*, 29(3), 138-148.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). *หลักการวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 9). สุวีริยาสาส์น.
- ปภัสนวดี วีระกิตติ. (2564). *ช่วยกันสร้างคนดีให้บ้านเมือง หลักการและกระบวนการพัฒนาโรงเรียนคุณธรรม 4+6 โมเดล ทำอย่างไรให้ประสบความสำเร็จ*. มิตรพรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.
- ปริญญญา สิริอิตตะกุล. (2555). การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว: การวิจัยทางสังคมศาสตร์. *วารสารสหวิทยาการวิจัย ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 1(1), 13-23.
- พวงรัตน์ ทวีรัตน์. (2540). *วิธีการวิจัยทางพฤติกรรมศาสตร์และสังคมศาสตร์* (พิมพ์ครั้งที่ 7). สำนักทดสอบทางการศึกษาและวิจัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ภัทรพล สำเภา, และพรรณิ ผดุงเดช. (2565). *การดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรมของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสตูล* [สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา.
- มนูศักดิ์ โต๊ะเถื่อน และนิเลาะ แวอุเซ็ง. (2553). แนวคิดและวิธีการปลูกฝังจริยธรรมในอิสลาม. *วารสารอัน-นุร บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยอิสลามยะลา*, 6(11), 72-83.

- ยุทธนา เกื้อกุล. (2566). *การจัดการศึกษาในอิสลาม*. คณะวิทยาการอิสลาม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ศรีลีนทิพย์ สระสิทธิ์, วิสสุตา อินเกตุ, และธนัสถา โรจนตระกูล. (2566). การเตรียมความพร้อมด้านการพัฒนาบุคลากรภาครัฐต้องการเข้าสู่ยุคดิจิทัล 4.0. *วารสารการบริหารและสังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(6), 317.
- ศิราณี ฤทธิเดช, และกานต์ เนตรกลาง. (2565). *การพัฒนาการดำเนินงานตามแนวทางการดำเนินงานโครงการโรงเรียนคุณธรรม สพฐ. สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมาเขต 4* [เอกสารนำเสนอ]. การประชุม Graduate School Conference. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา นครราชสีมาเขต 4 นครราชสีมา.
- ศูนย์โรงเรียนคุณธรรม มูลนิธิยุวสถิรคุณ. (2558). *คู่มือการปฏิบัติโรงเรียนคุณธรรม*. สหมิตรพรินต์ติ้ง แอนด์พับลิชชิ่ง.
- สมिता วันเย็น. (2566). คุณธรรมในการบริหารของผู้บริหารสถานศึกษาตามเจตคติของครูผู้สอนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 2. *วารสารวิชาการนวัตกรรมการบริหารการศึกษา*, 2(3).
- สิริพร บุญพา, ชารินทร์ ธลานนท์, และโกศล มีคุณ. (2563). แนวทางการศึกษาเพื่อการพัฒนาความพอเพียงของนักเรียน. *วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี รับใช้สังคม*, 6(1), 65-77.
- สุริยจรัส เตชะตันมินสกุล. (2558). ผลกระทบของการบริหารการพัฒนาตามแนวทางระบบเศรษฐกิจทุนนิยมผูกขาดต่อการทำลายระบบคุณค่าในสังคมไทย. *วารสารวิทยาการจัดการมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่*, 10(2), 85-107.
- อับบอห์เหม็ง ดีซา. (2551). *แนวคิดทางการศึกษาของอิหม่ามอัลเมาะซาลีย์ในหนังสืออิหฺยาอ์อูลูมุดดีน* [วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต]. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี.
- อิสมาอีล ลุดฟี จะปะกียา. (2558). *มุอัลลิม ร็อบบานียฺ : ครูผู้สร้างประชาชาติ* (พิมพ์ครั้งที่ 1). มหาวิทยาลัยฟาฏอนี.

เอกสารอ้างอิงฉบับภาษาต่างประเทศ

- AL-Ghazali, A. H. M. M. (2022). *Ringkasan Ihya' Ulumuddin/Sharhan Syafie*. Pustaka Al-Ehsan.
- Dewey, J. (1909). *Principles of moral education*. <https://www.gutenberg.org/files>